

Weronika Pawłowicz

Wśród starodrukowych edycji Biblii w zbiorach Biblioteki Teologicznej w Katowicach : część 1

Fides: Biuletyn Bibliotek Kościelnych 2 (35), 135-147

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

WERONIKA PAWŁOWICZ¹

WŚRÓD STARODRUKOWYCH EDYCJI BIBLIJ W ZBIORACH BIBLIOTEKI TEOLOGICZNEJ W KATOWICACH (CZĘŚĆ 1)

W Bibliotece Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego znajduje się ponad 500 egzemplarzy starych druków – dzieł wydanych w okresie od XVI do końca XVIII wieku. Są to wydania Biblii, konkordancji i komentarzy biblijnych, pism ojców Kościoła, opracowań z zakresu prawa kanonicznego, dziejów Kościoła, archeologii biblijnej, zbiory kazań, także edycje mszałów. Obecne są również dzieła świeckie dotyczące prawa, historii, architektury, sztuki, kultury, literatury pięknej².

Na szczególną uwagę zasługują wydania Pisma Świętego. W zbiorach biblioteki znajdują się trzydzieści trzy egzemplarze Biblii z dwudziestu trzech różnych edycji. Są to wydania całości Pisma Świętego, a także odrębnie Starego i Nowego Testamentu, Psalmów oraz apokryfów. Cztery edycje pochodzą z wieku XVI, sześć z XVII, natomiast trzynaście – z XVIII wieku. Są to wydania w języku hebrajskim, greckim, niemieckim, francuskim i polskim, a także edycje

---

¹ Dział Zbiorów Specjalnych Biblioteki Śląskiej w Katowicach.

² O dziejach i zbiorach Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego: zob. T. Czakański, *Historia Biblioteki Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego*, w: *Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne 1924-2004*, pod red. J. Kupnego, Katowice 2004, s. 283-292; B. Warząchowska, *Zbiory Biblioteki Teologicznej w służbie społeczności akademickiej*, red. M. Kycler, D. Pawelec, Katowice 2008, s. 327-340; W. Pawłowicz, *Księgozbiory polskiego duchowieństwa katolickiego na Górnym Śląsku w XIX i XX wieku (do 1939 r.)*, Katowice 2009, s. 38-42.

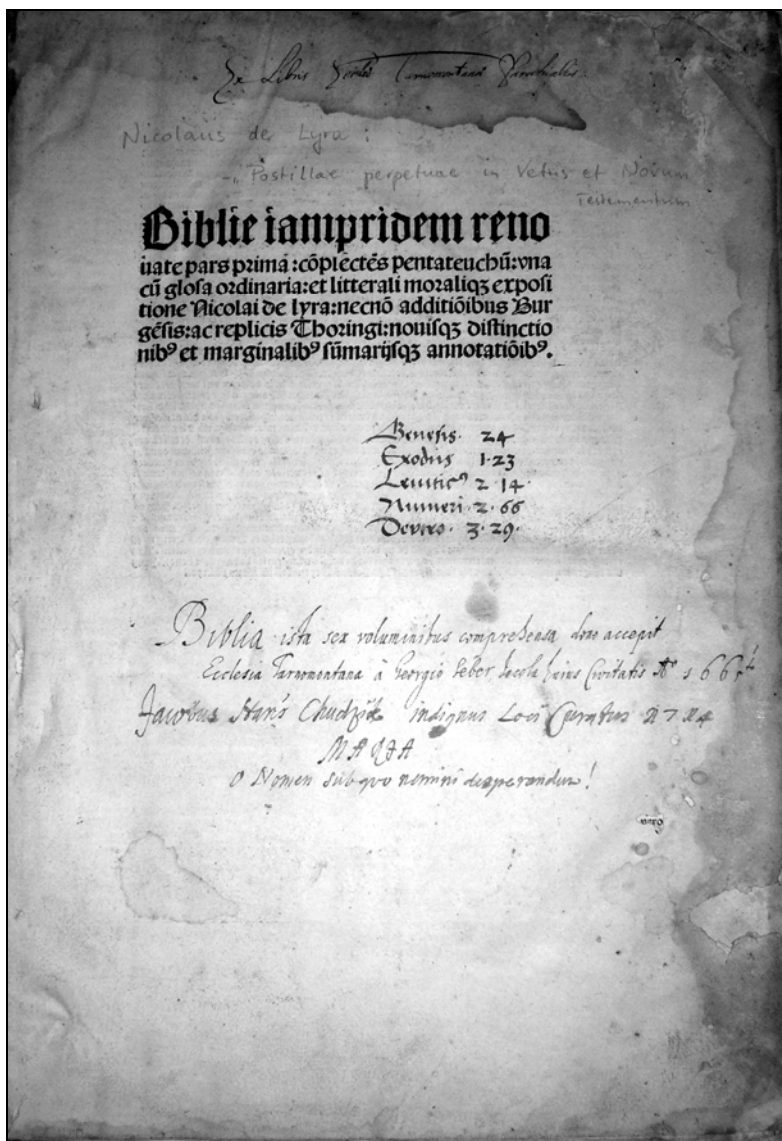
dwujęzyczne. Dzieła opublikowano w oficynach Niemiec (w Moguncji, we Frankfurcie nad Menem, w Norymberdze, w Halle, w Kolonii, w Konstancji, w Lüneburgu, w Lipsku, we Wrocławiu), Francji (w Strasburgu i w Lyonie), Holandii (w Amsterdamie), Włoch (w Wenecji), a także Polski (w Krakowie) i w Królewcu.

Celem niniejszego artykułu jest wstępne zarysowanie problemu, a także przedstawienie kilku najciekawszych egzemplarzy Biblii, głównie niemieckich i polskich. W następnej części zostaną omówione kolejne egzemplarze oraz powstanie dokładny katalog wszystkich zgromadzonych w Bibliotece Teologicznej wydań Pisma Świętego.

Najstarsza spośród znajdujących się w Bibliotece Teologicznej edycji jest łacińska Biblia z komentarzem Nicolausa de Lyra. Pochodzi ona z początku XVI wieku. Na pierwszej karcie znajduje się tytuł: *Biblie iampridem renouate [...] vna cu[m] glosa ordinaria et litterali moraliq[ue] expositione Nicolai de Lyra, necno[n] additatio[n]ibus Bvrge[n]sis ac replicis Thoringi nouiq[ue] distinctionib[us] et marginalia[us] su[m]marijsq[ue] annotatio[n]ib[us]*³.

---

³ *Biblie iampridem renouate pars prima [-tertia, quinta] [...] vna cu[m] glosa ordinaria et lit terali moraliq[ue] expositione Nicolai de Lyra [...], – [Basileae: cura et imp. mag. Joh. de Amerbach Joh. Petri et Joh. Froeben, arte vero et industria Joh. Froeben, 15 V 1502], – 4 vol. (t. 1: 377, [1] k.; t. 2: 315, [1] k.; t. 3: 439, [1] k.; t. 5: 244 k.); 2°, sygnatura: R 57. Źródła: Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des 16. Jahrhunderts VD16 B 2581; British Museum General Catalogue [dalej: BMC], s. 1256, k. 37.*

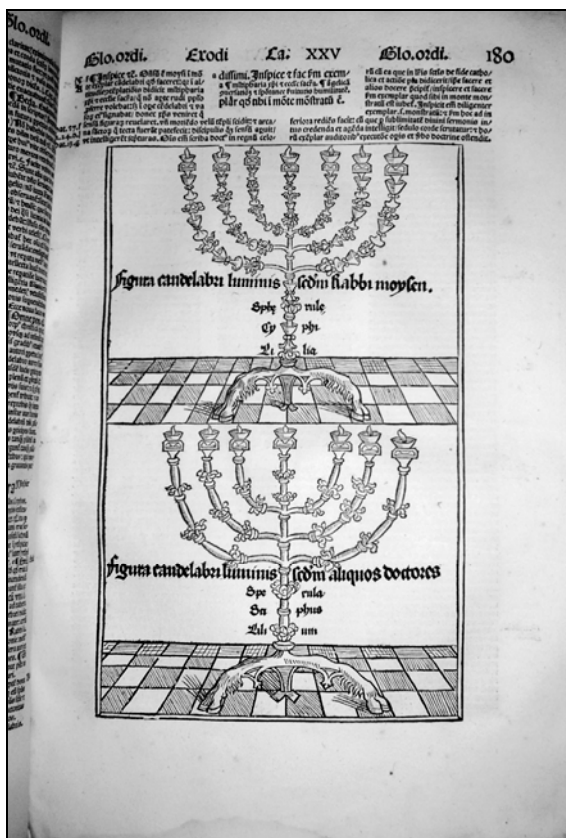

Fot. 1. Pierwsza strona pierwszego tomu Biblii z 1502 roku

Całość edycji obejmuje sześć tomów, jednak w zbiorach biblioteki zachowały się jedynie cztery. Brakuje tomu czwartego i szóstego. A to właśnie jedynie w ostatnim tomie wydrukowano kolofon z adresem wydawniczym: *Basilee impressum: cura & impensis prouidorum dominorum magistri Johannis de Amerbach. Johannis petri de Langedorff et Johannis froben d'Hammelburg. ciues Basilensis. Arte [...] ipsius Johannis froben [...], 1502. idibus Maijs explicite*⁴.

---

⁴ Datacja i treść kolofonu przejęte z bazy ICCU. OPAC SBN Catalogo del Servizio Bibliotecario Nazionale, nr pozycji: IT\ICCU\BVEE\015632,

Fot. 2. Biblia z 1502 roku – strona z ilustracją

Na verso pierwszej karty pierwszego tomu zamieszczono list Sebastiana Branta do Jana Frobenia, pisany ze Strasburga 13 września 1501 roku: *Sebastianus Brant Ioanni Froben de Hammelburg impressori[a]e artis chalcographo: compatri sibi longe amato salutem*. Na końcu podane jest datowanie: *ex argentina Idibus Septembribus Anno D[omi]ni 1501*.

Druk ten nie posiada jeszcze w pełni wykształconej karty tytułowej, w zapisie pojawia się wiele abreviacji. Nie wszystkie inicjały są wydrukowane. Na te najważniejsze, które miały być wykonane ręcznie, zostało przygotowane niezadrukowane miejsce bez reprezentan-

tów. Tekst drukowany jest w dwóch szpaltach, w układzie *modus modernus*, w którym tekst główny otoczony jest komentarzem. Dzieło zdobią drzeworytowe ilustracje włączone do tekstu. Na końcu każdego tomu umieszczono rejestr składek.

Cztery tomy folio oprawione są w deski obciążnięte skórą, z pięknym ślepo tłoczonym ornamentem renesansowym. Niestety, nie zachowały się klamry. Introligator na wyklejki użył kart ze starszego dzieła prawniczego, wydrukowanego być może jeszcze w XV wieku. Do wzmocnienia oprawy natomiast zastosował karty pergaminowego rękopisu.

Na pierwszej karcie pierwszego tomu zachował się odręczny zapis wskazujący, że Georgius Seber przekazał sześć tomów Biblii kościołowi w Tarnowskich Górach. Było to w roku 1664, a więc jeszcze przed konsekracją kościoła⁵. Na wszystkich tomach znajduje się nota rękopiśmienna: *Ex libris Ecclesiae Tarnomontanis Parochialis* (na tomie trzecim: *Ecclesia Tarnomontana SS. Petri et Pauli*). Na tomach również wpisał się ks. Jacobus Stanislaus Chudzik, pracujący w tarnogórskim kościele w 1714 roku. Dopisał również apostrofę do Matki Bożej. Prawdopodobnie w latach międzywojennych dzieło zostało przekazane Bibliotece Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie.

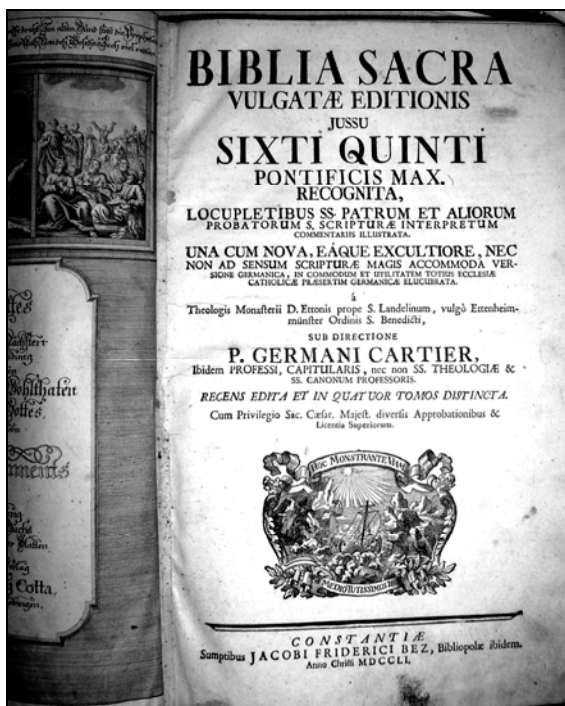
Kolejne interesujące katolickie wydanie Pisma Świętego pochodzi z wieku XVIII: *Biblia Sacra Vulgatae editionis jussu Sixti Quinti [...] recognita, locupletatibus SS. Patrum et aliorum probatorum S. Scripturae interpretum commentariis illustrata. Una cum nova [...] versione Germanica [...] a Theologis Monasterii D. Ettonis [...] Ordinis S. Benedicti, sub directione P. Germani Cartier [...] recens edita et in quatuor tomos distincti*. Biblia ta została wydana przez księgarza i nakładcę Jakuba Fryderyka Beza w Konstancji w 1751 roku⁶. Tekst

---

⁵ Parafia w Tarnowskich Górach powstała w miejsce zboru ewangelickiego w 1630 roku. Jednak wobec sprzeciwu protestantów świątynia została konsekrowana przez biskupa krakowskiego Mikołaja Oborskiego dopiero w 1670 roku. Zob. *Chrześcijaństwo w Tarnowskich Górach. Wystawa w Roku Jubileuszowym*, komisarze wystawy: Z. Krzykowska, K. Gwóźdź, Tarnowskie Góry 2000, s. 1.

⁶ *Biblia Sacra Vulgatae editionis jussu Sixti Quinti [...] recognita, locupletatibus SS. Patrum et aliorum probatorum S. Scripturae interpretum commentariis illustrata. Una cum nova [...] versione Germanica [...]*

wydrukowany jest równoległe w języku niemieckim (czcionką gotyczką) i łacińskim.

Fot. 3. Biblia z 1751 roku, sygn. R 55
– strona tytułowa z fragmentem frontyspisu

*a Theologis Monasterii D. Ettonis [...] Ordinis S. Benedicti, sub directione P. Germani Cartier [...] recens edita et in quatuor tomos distincti, Constantiae: Sumpibus Jacobi Friderici Bez, 1751 [rz.], – 2°, egz. 1.: Pars I-IV – [26], 758, [1] k. front., 23 k. tabl., [3] k. tabl. skł.; [8], 562 s., [3] k. tabl.; [2], 588 s., [4] k. tabl.; [2], 12, 571, [53] s., [1] k. front., 30 k. tabl., [1] k. tabl. skł.: il., mapy, sygnatura: R 55; egz. 2: Pars III-IV – [2], 588 s., [6] k. tabl., [1] k. tabl. skł.; [2], 571, [53] s., [28] k. tabl., [1] k. tabl. skł.: il., mapa, sygnatura: R 477. Źródła: *Bibelsammlung Stuttgart D 1545*; BMC 2, s. 1253, k. 9.*

W Bibliotece Teologicznej zachowały się dwa egzemplarze tej edycji. Jeden z nich zawiera w dwóch woluminach całość: tomy 1-2 oraz 3-4 (sygn. R 55), natomiast drugi jest zdekompletowany: jeden wolumin obejmuje tomy 3 i 4 (sygn. R 477).

Egzemplarz kompletny to dwa woluminy oprawne w grubą tekturę, obciążnięte ciemną skórą, ze złożonymi tłoczeniami na grzbiecie. W tomie pierwszym obok strony tytułowej drukowanej oprawiony jest frontispis z zapisem: *Zu der Ehre Gottes und Erbauung des Nächsten abzielende Vorbildung der vornehmsten Wercke, Wunder, Wohlthaten und Berichte Gottes so in den Büchern der Altns Testaments vorkom[m]en zu Auszierung des Heil. Bibel Buchs in 30. schönen Kupffer Blatten auf Kosten und Verlag Johann Georg Cotta Buchhändlers in Tübingen*. Podobny frontyspis poprzedza również Nowy Testament.

W obu woluminach znajdują się tablice z miedziorytowymi ilustracjami. Na każdej karcie umieszczono trzy sceny z opisem w języku łacińskim, niemieckim i francuskim. Ryciny sygnował Georg David Nessenhaler (1695 – ok. 1736)⁷: np. *Georg David Nessenhaler delin. et Sculps. Aug. Vind., Georg David Nessenhaler inv. del. et sculpsit*. Niektóre ilustracje według jego projektu wykonali inni sztycharze, m.in. Jakob Wangner (zm. 1781) – zapis sygnowania: *Georg David Nessenhaler delineavit, J. Wangner sculpsit*, Philipp Gottfried Harder (1710-1749)⁸ oraz Johann Christoph Steinberger (1680-1727)⁹. Tomy zawierają też tablice składane z widokiem Jerozolimy i świątyni, wizji i świątyni Ezechiela oraz mapę Izraela, a w Nowym Testamencie – mapę podróży Apostoła Pawła.

Drugi egzemplarz wspomnianej Biblii, jeden wolumin zawierający tomy 3 i 4, jest oprawiony w deski obciążnięte jasną skórą ślepo tłoczoną, ze śladami klamer. Na wewnętrznej stronie okładziny górnej wklejony jest ekslibris, na stronie tytułowej znajduje się pieczętka *K.H. Wachtel*.

---

⁷ *Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart, unter Mitwirkung von Fachgelehrten hrsg von Ulrich Thieme und Felix Becker*, Bd. XXV, Leipzig 1972, s. 395 [dalej: *Thieme-Becker*].

⁸ *Thieme-Becker*, XVI, s. 24.

⁹ *Thieme-Becker*, XXXI, s. 550.

Jednak o ile druk wygląda identycznie jak w poprzednim egzemplarzu, miedzioryty są zupełnie inne. Ilustracje są tutaj całostronicowe, sztychowane przez różnych artystów. Ryciny sygnowali: Martin Tyroff (ur. 1704)¹⁰, Johann Georg Pintz (1697-1767)¹¹, Hieronymus Sperling (1695-1777)¹², Georg Daniel Heumann (1691-1759)¹³, Philipp Gottfried Harder. Nie ma również frontotypisu. Natomiast w Nowym Testamencie załączona jest taka sama mapa podróży św. Pawła. Analiza ilustracji zamieszczonych w tym wydaniu wymaga porównania ich z egzemplarzami przechowywanymi w innych bibliotekach. Podobne ryciny znajdują się w egzemplarzu przechowywanym przez Bibliotekę Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu¹⁴.

Z opisu zamieszczonego w katalogu Die Bibelsammlung der Wuertembergischen Landesbibliothek Stuttgart¹⁵ wynika, że Biblia z 1751 roku była zdobna ilustracjami sygnowanymi przez Nessenthalera, z trzema scenami biblijnymi na jednej karcie. Nie ma jednak informacji o frontispisie. Dostępne przez Internet bazy bibliotek obcych¹⁶ wskazują, że ilustracje wykonane przez Nessenthalera zostały wcześniej załączone do Biblii wydanej w Tybindze w 1729 roku w wydawnictwie Cotta: *Biblia, Das ist: Die gantze Heilige Schrifft Alten und Neuen Testaments, Nach der Uebersetzung und mit den Vor-*

---

¹⁰ *Thieme-Becker*, XXXIII, s. 514-515.

¹¹ *Thieme-Becker*, XXVII, s. 67.

¹² *Thieme-Becker*, XXXI, s. 363-364.

¹³ *Thieme-Becker*, XVII, s. 4-5.

¹⁴ Katalog Biblioteki Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, <http://156.17.54.14/cgi-bin/makwww.exe?BM=03&IY=01&TY=&IY=04&TY=&IY=06&TY=1751&IY=09&TY=NIEMCY+KONSTANZ+++++++&IY=15&TY=&IY=14&TY=&IY=05&TY=&IY=02&TY=&OY=I&SY=szukaj&I1=01&TZ=&I2=&OZ=I>, 04.04.2012. Według informacji uzyskanych od ks. Jerzego Witczaka w tym egzemplarzu zamieszczone są ilustracje całostronicowe różnych autorów.

¹⁵ *Die Bibelsammlung der Wuertembergischen Landesbibliothek Stuttgart*, Abt. 1., Bd. 4., *Lateinische Bibeldrucke*, Stuttgart – Bad Cannstatt 2002, poz. D 1545.

¹⁶ Por. GVK – Gemeinsamer Verbundkatalog.

*reden und Randglossen D. Martin Luthers*¹⁷. Na to wydawnictwo wskazuje też frontysepis. Również B. Uttenweiler w swoim artykule omówił trzy serie ilustracji do tej edycji Biblii. Wskazał on że, miedzioryty Nesselhalera były przygotowane dla protestanckiej edycji Biblii.¹⁸

Drugi egzemplarz Biblii z 1751 roku (sygnatura R 477) jest interesujący z jeszcze jednego względu. Wszystkie tablice w tomie zostały zaznaczone, a za zakładki posłużyły przedarte kartki papieru. Po wyciągnięciu ich i złożeniu okazało się, że są to dwa listy i koperta adresowane do ks. dr. Emila Szramka, proboszcza parafii Mariackiej w Katowicach. Posiadał on bogaty i piękny księgozbiór, który zachował się jedynie w niewielkiej części. Na tym egzemplarzu nie odnaleziono żadnych znaków własnościowych ks. Szramka: ani jego podpisu, ani pieczętki. Kartki te jednak wskazują, że miał go w rękach. Biblia ta być może należała do błogosławionego, bądź też został on poproszony o ocenę dzieła¹⁹.

W zbiorach Biblioteki Teologicznej znajdują się również protestanckie edycje Biblii. Zachowały się tu trzy wydania przekładu dokonanego przez Marcina Lutra: wydany w Lüneburgu w 1641 roku²⁰,

---

¹⁷ *Biblia, Das ist: Die gantze Heilige Schrift Alten und Neuen Testaments, Nach der Ubersetzung und mit den Vorreden und Randglossen D. Martin Luthers, mit Neuen Vorreden, Summarien, weitläuffigen Parallelen [...] auch Gebeten auf jedes Capitel: Wobey zugleich Nöthige Register und eine Harmonie des Neuen Testaments beygefüget sind. Ausgefertiget unter der Aufsicht und Direction Christoph Matthäi Pfaffen [...], Tübingen: Johann Georg Cotta, 1729 [-1730], 2°, <http://gso.gbv.de/DB=2.1/PPNSET?PPN=483933163>, 04.04.2012.*

¹⁸ B. Uttenweiler. *Die Prachtasugabe der zweisprachigen „Biblia Sacra“ von Pater Germanus Cartier aus dem Kloster Ettenheimmünster wird 250 Jahre alt.*, „Die Ortenau“ 81 (2001), s. 245-278.

¹⁹ O zbiorach ks. E. Szramka: zob. W. Pawłowicz, *dz. cyt.*, s. 328-404.

²⁰ *Biblia Das ist die gantze heilige Schrift, verdeutsch von [...] Mart[inum] Lutherum. Mit [...] Marginalien vnd Vorreden Lutheri, Concordantien, Chronologien [...] Danielis Crameri [...] Noch nie so gedruckt*, Lüneburg: Gedruckt vnd verlegt bey Johann vnd Heinrich Sternen, 1641 [rz.], – [26], 330, 213, 149 k., [1] k. front., [5] k. tabl.: il., mapy; 2°, sygnatura: R 121. Źródło: *Das Verzeichnis der im deutschen Sprachraum erschienenen Drucke des 17. Jahrhunderts*, VD17 75:668022C.

w Norymberdze w 1708 roku²¹ oraz w Halle w 1733 roku²². Edycja siedemnastowieczna z Lüneburga jest ozdobiona pięknym frontysem miedziorytowym, drzeworytowymi ilustracjami w tekście oraz sztychowanymi mapami z opisem na odwrocie.

Z polskich wydań Biblii zwraca uwagę przekład Jana Leopolda, wydrukowany w Krakowie w oficynie Mikołaja Szarffenberga w 1577 roku, bogato zdobiony ilustracjami drzeworytowymi²³. Egzemplarz ten może również pochodzić z przekazanego w 1936 roku daru ks. Emila Szramka dla Kurii Diecezjalnej²⁴. Obecne są również egzemplarze Pisma Świętego w przekładzie ks. Jakuba Wujka: z 1599 roku z krakowskiej Drukarni Łazarzowej²⁵ oraz osiemnastowieczne wydania wrocławskie z lat 1740²⁶ i 1771 (wydanie łacińsko-polskie)²⁷.

---

²¹ *Biblia oder die gantze heilige Schrift Altes und Neues Testaments, verdeutsch von [...] Martin Luther [...]*, – Gedruckt und verlegt zu Nürnberg: durch Johann Andreae Endters seel. Sohn und Erben, 1708, – [44], 11, [68], 664, 904, [16] s., [1] k. front., [18] k. tabl., [11] k. tabl. skl.: il.; 2°, sygnatura: R 138, BMC 3, s. 8, k. 260.

²² *Biblia das Altes und Neue Testaments [...] verdeutsch von [...] Martin Luther [...]*. [Ed. 25], Halle: zu finden in Weysenhouse, 1733, – 14, 1079, [1 cz.]; 308, [4] s.; 8°, def.: brak gł. k. tyt., sygnatura: R 507, BMC 3, s. 8, k. 263.

²³ *Biblia to iest księgi Starego y Nowego Zakonu, na Polski ięzyk według łacińskiej Bibliey [...] poprawiona y figurami ozdobiona [...]*, – W Krakowie: W Drukarni Mikołaja Szarffenbergera, 1577, War. B. – [10], 602, [4], 760, [12] k.: il.; 2°, sygnatura: R 127, Estr. XIII, 14-15; BMC 3, s. 12, k. 296.

²⁴ AAKat, Akta Rzeczowe, Varia C: Biblioteka, t. 2, Pismo ks. E. Szramka do Kapituły Katedralnej w Katowicach, Katowice, 3 sierpnia 1936 roku; zob. W. Pawłowicz, *dz. cyt.*, s. 332.

²⁵ *Biblia to iest Księgi Starego y Nowego testamentu, według łacińskiego przekładu [...] na Polski ięzyk z nowu z pilnością przelożone [...] przez Iakvba Wuyka [...]*, – W Krakowie: w Drukarni Łazarzowej 1599, – [34], 1479, [56] s.; 2°, sygnatura: R 126, Estr. XIII, 15-16; BMC 3, s. 12, k. 296.

²⁶ *Biblia to jest Księgi Starego y Nowego testamentu, według łacińskiego przekładu [...] na Polski ięzyk znowu [...] przelożone [...] przez Iakvba Wuyka [...]*. Wydane w Krakowie 1599 teraz przedrukowane [...], – W Wrocławiu: w Drukarni Akademickiej Coll. Soc. Jesu 1740, – [14], 2218

W zbiorach Biblioteki Teologicznej zachowała się również edycja z Królewca, prawdopodobnie z 1738 roku²⁸. Jest to także wydanie niekatolickie, mianowicie rewizja Biblii gdańskiej, przekładu dokonanego przez zwolenników nauki Jana Kalwina. Egzemplarz ten jest bardzo ciekawy ze względu na wpisy własnościowe kolejnych przedstawicieli rodziny Jabłonka z Siemianowic: Kaspra w 1844 i 1850 roku, Józefa w 1880 roku, Edwarda w 1885 roku, Franza w 1907 roku. Ponadto wypisano daty urodzenia i śmierci członków rodziny w XIX i XX wieku. Zapisy prowadzono głównie w języku niemieckim, kilka zaś po polsku (np. „Franz Jablonka umar 17 Mai 1846”).

Egzemplarze w języku polskim są w wielu miejscach uszkodzone, noszą ślady napraw introligatorskich, a ich tekst jest uzupełniany ręcznie.

Na niemal każdym egzemplarzu Biblii przechowywanym w Bibliotece Teologicznej zachowały się zapisy proveniencyjne. Na wielu z nich zachowały się noty rękopiśmienne, ślady czytania, adnotacje właścicieli. Jeden z egzemplarzy Pisma Świętego wrocławskiej edycji łacińsko-polskiej²⁹ należał do ks. Franciszka Brudnioka, wieloletniego nauczyciela religii i proboszcza w Rybniku. Był on właścicielem dużego księgozbioru, który w 1928 roku został zakupiony

---

[wł. 1318]; 440, [75] s.; 8°, sygnatura: R 532, Estr. XIII, 16; BMC 3, s. 13, k. 297.

²⁷ *Biblia Sacra latino-polonica vulgatae editionis auctoritate Sixti V. et Clementis VIII [...] recognita, summaris et notis [...] illustrata [...] polonice vero R.P. Jacobi Wuykii [...] reimpressa*, – Wratislaviae: Typis academicis, 1771, – 2 vol. ([36], 1368; [4], 558, [4], 524 s.); 4°, sygnatura: R 15, R 86, R 463, Estr. XIII, 13; BMC 2, s. 1253, k. 9.

²⁸ *Biblia święta to iest wszystko Pismo Święte Starego i Nowego przymierza, z żydowskiego i greckiego ięzyka na polski [...] przetłumaczone [...] podług edycji gdańskiej roku 1632 [...] wystawione*, – [W Królewcu: Drukowane nakładem i kosztem swoim Jan Henryk Hartung, [1738], – [2], 960, 240, 307, [1] s.; 8°, sygnatura: R 534, Estr. XIII, 20-21; BMC 3, s. 13, k. 297.

²⁹ *Biblia Sacra latino-polonica vulgatae editionis [...]*, Wrocław 1771, sygnatura: R 15.

przez katowicką kurię³⁰. Niestety, proveniencje pozostałych egzemplarzy nie zostały jeszcze opracowane.

---

³⁰ O księgozbiorze ks. F. Brudnioka: zob. W. Pawłowicz, *dz. cyt.*, s. 88-108. Posiadał on również wydania Biblii w języku hebrajskim i łacińskim.